

ارائه الگوی توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی در بخش آموزش فنی و حرفه‌ای

حسین تمیز^۱

مریم احمدی زهرانی*^۲

هادی ثنائی پور^۳

محمدباقر گرجی^۴

چکیده

تحقیق انجام شده باهدف ارائه الگوی توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی در بخش آموزش فنی و حرفه‌ای می‌باشد. این تحقیق از نظر هدف بنیادی و رویکرد کاربردی دارد و روش تحقیق آمیخته و از روش تحلیل محتوا می‌باشد. جامعه آماری بخش کیفی شامل اساتید و خبرگان در بخش فنی حرفه‌ای در استان خراسان رضوی می‌باشند و روش نمونه‌گیری در این تحقیق از نوع روش نمونه‌گیری گلوله برفی می‌باشد، بدین صورت که جمع‌آوری داده تا رسیدن به نقطه اشباع ادامه پیدا کرد که تعداد آن ۱۸ نفر می‌باشند و همچنین جامعه آماری شامل ۱۷۰۰ نفر در بخش کمی شامل کارکنان باتجربه و مدیران ارشد در حوزه فنی و حرفه‌ای و توسعه کارآفرینی بخش اشتغال استان خراسان رضوی می‌باشند و روش نمونه‌گیری در این تحقیق از نوع تصادفی ساده می‌باشد که تعداد حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۱۳ نفر می‌باشد. روش و ابزار گردآوری اطلاعات در بخش کیفی به صورت مصاحبه نیمه ساختار و در بخش کمی به صورت پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. روش‌های آماری برای تجزیه و تحلیل اطلاعات موجود استفاده از نرم‌افزار Smart PLS و spss20 است. نتایج تحقیق نشان داد که سازه‌های اصلی مدل توسعه کارآفرینی عبارت‌اند از؛ چشم‌انداز کارآفرینی، تفکر استراتژیک کارآفرینی، نگرش کارآفرینی، زیرساخت‌های کارآفرینی و پشتیبانی حاکمیت کارآفرینی سازه‌های اصلی جهت ارائه مدل آموزش‌های فنی حرفه‌ای، فرهنگ کارآفرینی و مدیریت کارآفرینی و عملکرد کارآفرینی می‌باشند. نتایج برآمده از مدل ساختاری نشان می‌دهد که آموزش فنی و حرفه‌ای با فرهنگ کارآفرینی ارتباط مثبت و معنی‌دار دارد و همچنین مدیریت کارآفرینی و مدیریت عملکرد رابطه معنی‌دار و مثبت با آموزش فنی و حرفه‌ای دارد و نگرش کارآفرینی و تفکر استراتژیک کارآفرینی و چشم‌انداز کارآفرینی ارتباط مثبت معنی‌داری با توسعه کارآفرینی دارد. همچنین پشتیبانی حاکمیت و زیرساخت‌های کارآفرینی با آموزش‌های فنی حرفه‌ای ارتباط متوسطی دارند. کلیدواژگان: مدل ساختاری، توسعه کارآفرینی، رویکرد نهادی، آموزش فنی و حرفه‌ای، رویکرد آمیخته.

^۱ دانشجوی دکتری کارآفرینی، گروه مدیریت، واحد علی آبادکتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی آبادکتول، ایران.

^۲ استادیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه یزد، یزد، ایران. (نویسنده مسئول

maryamahmadi@yazd.ac.ir)

^۳ استادیار گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی آزادشهر، دانشگاه گنبدکاووس، گنبدکاووس، ایران

^۴ استادیار گروه مدیریت، واحد علی آبادکتول، دانشگاه آزاد اسلامی، علی آبادکتول، ایران

مقدمه

کارآفرینی فرآیند یا مفهومی است که در طی آن فرد کارآفرین با ایده‌های نو، خلاق و شناسایی فرصت‌های جدید با بسیج منابع، به ایجاد کسب و شرکت‌های نو، سازمان‌های جدید و نوآور رشد یابنده مبادرت می‌ورزد. این امر توأم با پذیرش خطرات است ولی اغلب منجر به معرفی محصول یا ارائه خدمات به جامعه می‌شود. انگیزه‌های مختلفی در کارآفرین شدن مؤثر می‌باشد که از جمله آن‌ها: نیاز به موفقیت، نیاز به کسب درآمد و ثروت، نیاز به داشتن شهرت، و مهم‌تر از همه نیازمندی به احساس مفید بودن و استقلال‌طلبی را می‌توان نام برد (عباسی و حسینی نیا، ۱۳۹۷). کارآفرینان نیازمند مهارت‌های متفاوتی هستند تا بتوانند در ارتقای ابتکارات ایجاد کسب‌وکار سازمانی به موفقیت برسند. آن‌ها باید آینده سازمان و تغییراتی را که احتمالاً در توانایی‌های بنگاه برای توجیه و تأیید ایجاد کسب‌وکار سازمانی رخ می‌دهند، پیش‌بینی کنند. این توانایی نیازمند درک راهبرد، بازارها و دیگر توانمندی‌های بنگاه است. کارآفرینان باید درک کنند که چگونه ابتکارات مرتبط با کسب‌وکار می‌توانند بر واحدهای مختلف سازمانی به شکلی کاملاً متفاوت تأثیر بگذارند و چگونه حول این موضوعات کار کنند (بدیع زاده و همکاران، ۱۳۹۵).

رابرت و همکاران (۲۰۱۸) نقش کارآفرینی در جوامع مختلف را با توجه به تنوع فرهنگی، متفاوت می‌دانند و به نظر آن‌ها منابع طبیعی و سرمایه نقدی ممکن است یکسان باشد، اما آنچه باید در درک تفاوت رفتار موردتوجه قرار گیرد، عواملی هم چون عقاید اجتماعی، هنجارها، پاداش رفتارها، آرمان‌های فردی و ملی و مکاتب دینی است. به عقیده صفری جعفر لو (۱۳۹۶) افراد کارآفرین و خلاق سعی می‌کنند با نوع متمایز نگاه خود به پدیده‌های اطراف و شیوه‌های متفاوت رفتاری در مواجهه با پدیده‌های پیرامون، دست به فعالیت‌های کارآفرینانه بزنند و محصول و خدمت جدیدی به جامعه ارائه نمایند. الکساندر و همکاران (۲۰۱۷) بر این باورند که کارآفرینان و شرکت‌های کارآفرین، همگام با تغییرات گام برمی‌دارند و می‌کوشند فرصت‌های ایجادشده در جریان این تغییرات را کشف و از آن‌ها بهره‌برداری کنند. برونهیلدر (۲۰۱۹) معتقد است درک افراد از قصد و عمل کارآفرینی می‌تواند تحت تأثیر نگرش‌های خانواده، دوستان و جامعه اطراف آن‌ها از کارآفرینی قرار گیرد. پژوهش لینچون و همکاران (۲۰۱۸) در این خصوص نشان می‌دهد که فشار خارجی و الگوهای نقش برای کارآفرینی نه تنها می‌تواند افراد را به شروع کسب‌وکار خویش هدایت کند، بلکه سبب تغییر در فرآیند فعالیت جسورانه به شکل تغییر در مراحل پیش و پس از ایجاد یک کسب‌وکار جدید نیز می‌شود.

به‌طورکلی رجبی داززینی و رباطی (۱۳۹۷) بیان می‌دارند که نگرش مثبت جامعه به کارآفرینی و برنامه حمایت عمومی از فعالیت کارآفرینی، افراد را برای شروع کسب‌وکارهای خود برمی‌انگیزاند (هیچاواریا، ۲۰۱۵). به‌زعم نیاولی و مرسی و همکاران (۲۰۱۸) سیاست‌های دولت می‌تواند چارچوب بازار را تحت تأثیر قرار دهد و فرهنگ مساعد کارآفرینی را خلق کند و چنین فرهنگی، پذیرش ریسک و شروع کسب‌وکار را در میان افراد، ترویج و تشویق می‌کند. در صورتی که کارآفرینان با تعداد زیادی از قوانین و مقررات بازدارنده مواجه شوند، از ایجاد شرکت‌های جدید دلسرد خواهند شد. هم‌چنین به اعتقاد لویس و پاروت (۲۰۱۷) در بسیاری مواقع، دولت به‌عنوان مانعی برای شروع فعالیت‌های کارآفرینانه تشخیص داده‌شده است.

مروری بر نظریه‌های مختلف ابرازشده در خصوص نهاد و ویژگی‌های آن این واقعیت را آشکار می‌سازد که نقطه محوری تمرکز اندیشمندان این حوزه بر حداکثر سازی انطباق الگوهای ساختاری با ویژگی‌های فرهنگی و عقیدتی است و هر یک، این واقعیت را از منظر خود بازگو کرده‌اند. نهاد ساختاری است انطباق پذیر با بعد ارزشی بسیار قوی که اعضای آن زندگی خود را متکی به آن دانسته و هرگونه تغییر در آن و یا از میان رفتن آن اثراتی بر روی اعضای نهاد و کل جامعه دارد. در نگاه به نهاد و نظریه‌های نهادی، محیط فرهنگی و اجتماعی گسترده به‌عنوان زمینه‌ای که سازمان‌ها در آن ریشه‌دارند و رشد می‌کنند مورد تأکید بسیار است (پودساکوف و همکاران، ۲۰۱۶) که در واقع نمایی ساده و جامع از وضعیت موجود را ترسیم می‌نماید. با این تصویر می‌توان به ارزیابی ساختار و نحوه تعاملات و مقایسه آن با دیگر نظام‌های نهادی پرداخت و نقاط ضعف و قوت آن را شناسایی کرد (میگوتل و همکاران، ۲۰۱۸).

در این راستا مساله اصلی تحقیق حاضر این است که الگوی توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی در بخش آموزش‌های فنی حرفه‌ای چگونه ارائه می‌شود؟

مبانی نظری تحقیق

توسعه کارآفرینی

بی‌شک، روند توسعه اقتصادی در کشورهای توسعه‌یافته، بیانگر این واقعیت است که اقتصاد تحت تأثیر کارآفرینی است؛ به‌گونه‌ای که کارآفرینان در توسعه اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته، نقش محوری داشته‌اند. کاستی‌ها و اهمیت در حال رشد خط‌مشی‌گذاری کارآفرینی از جنبه تئوریک نیاز به یک مبنای دقیق‌تر و مقایسه‌پذیر را ضروری می‌سازد تا بتوان به ایجاد یک اقتصاد کارآفرینانه‌تر یا کارآفرینان بیشتر و دستیابی به اهداف تعیین‌شده کمک نماید. بر این اساس بسیاری از کشورها در حال حاضر خط‌مشی‌های کارآفرینی را به‌عنوان یک‌رشته علمی مجزا به رسمیت می‌شناسند. در سطح بین‌المللی نیز سازمان‌هایی مانند بانک جهانی و سازمان‌های خصوصی همچون دیدبان جهانی کارآفرینی، توسعه داده‌های بین‌المللی را آغاز نموده‌اند.

رویکرد نهادی

داگلاس نورث (۲۰۱۷) از نهادگرایان برجسته و برنده جایزه نوبل، نهاد را این‌گونه معرفی می‌نماید: "نهادها قوانین بازی در جامعه‌اند یا به عبارتی سنجیده‌تر قیودی هستند وضع‌شده از جانب نوع بشر که روابط متقابل انسان‌ها با یکدیگر را شکل می‌دهند. (راهنمای کنش متقابل انسان‌ها) و سبب نظام‌مند شدن انگیزه‌های نهفته در مبادلات بشری می‌گردند."

کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای

علاقه‌مندی به کارآفرینی آکادمیک طی سال‌های اخیر به‌ویژه از سال ۲۰۰۰ به بعد افزایش یافته است؛ به‌طوری‌که افزایش آگاهی از اهمیت کسب‌وکار و توجیه فعالیت‌های اقتصادی، جنبه‌هایی مهم از دروس آکادمیک را تشکیل می‌دهند. آموزش عالی بیانگر نوع مهمی از سرمایه‌گذاری در منابع انسانی است که با فراهم‌سازی زمینه بالندگی دانش، مهارت و نگرش نیروی انسانی در حوزه‌های فنی، حرفه‌ای و مدیریتی بخش‌های مختلف، نه‌تنها موجب ترویج دانش می‌گردد

معضلی که در این باجه پیش روی مدیران دانشگاه‌ها قرار دارد، نحوه ارتقاء و تسهیل کارآفرینی آکادمیک و آموزش کارآفرینی به بهترین شکل ممکن در یک محیط علمی و درعین حال، عدم ایجاد مانع بر سر راه دانشجویان و دانشگاه‌ها است.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد و از لحاظ ماهیت و روش تحقیق بر اساس تقسیم‌بندی‌های فوق‌الذکر، از لحاظ میزان و درجه کنترل، میدانی و از لحاظ نحوه گردآوری اطلاعات نیز از نوع تحقیقات توصیفی و از لحاظ زمانی جزو تحقیقات تک‌مقطعی می‌باشد و از نوع اکتشافی به شمار می‌رود. رویکرد کلی تحقیق حاضر از نوع روش تحقیق آمیخته (کیفی-کمی) بوده است. روش بکارگرفته شده در این تحقیق از نوع آمیخته (ترکیبی از روش‌های کیفی و کمی) می‌باشد. در این تحقیق برای شناسایی مؤلفه‌های توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی از روش تحلیل محتوا استفاده شده است؛ برای رتبه‌بندی مؤلفه‌های توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی از روش دلفی استفاده شده است؛ برای سطح‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی از روش معادلات ساختاری و تفسیری^۱ و برای تعیین روابط ساختاری متغیرهای مدل و برازش مدل از مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) استفاده شده است.

مشارکت‌کنندگان در این تحقیق شامل دو بخش کیفی و کمی می‌باشند. بخش کیفی شامل اساتید و خبرگان که در زمینه توسعه کارآفرینی و آموزش‌های فنی حرفه‌ای در استان خراسان رضوی هستند که تعداد آن‌ها ۱۸ نفر می‌باشد، که از روش نمونه‌گیری هدفمند (روش نمونه‌گیری گلوله برفی) استفاده شد. بدین صورت که جمع‌آوری داده تا رسیدن به نقطه اشباع ادامه پیدا کرد. در بخش کمی

¹ Interpretive structural modeling (ISM)

² Structural Equation Modeling (SEM)

³ Sampling

شامل کارکنان خبره و مدیران ارشد می‌باشند که تعداد آن‌ها ۱۷۰۰ نفر می‌باشد که حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۱۳ نفر می‌باشند که از روش از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. در این پژوهش در مرحله اول، برای تدوین مبانی نظری تحقیق از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. در این روش مقاله‌های موجود در نشریات معتبر که از سایت‌های علمی اینترنتی اخذ گردیده، به‌علاوه مجله‌های علمی، نمایه‌ها، پایان نامه‌ها و کتاب‌های مرتبط با موضوعات استفاده گردیده است. در مرحله دوم، از روش میدانی برای گردآوری اطلاعات جهت پاسخگویی و اعتبارسنجی مدل تحقیق استفاده گردیده است. در بررسی میدانی از مصاحبهٔ عمیق نیمه ساختاریافته و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. بعد از انجام مصاحبه، پیاده‌سازی مصاحبه‌ها انجام شد و برای تحلیل آماده شد. فرایند تحلیل داده‌ها استقرایی بود. در بخش کمی از روش میدانی استفاده شد، بدین ترتیب که پرسشنامه‌ای بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده از مرحله کیفی ساخته شده و تکمیل گردید. لذا در قسمت کمی ابزار تحقیق پرسشنامه محقق ساخته است.

برای بررسی روایی پرسشنامه‌های تحقیق از نظر اساتید و خبرگان استفاده شده است و بدین منظور در ابتدا ۳۰ پرسشنامه بین پاسخ‌دهندگان توزیع و جمع‌آوری شد و پس از کسب نظر متخصصان، مورد تأیید قرار گرفته است و پرسشنامه‌های تحقیق از روایی برخوردار می‌باشد. (جدول ۱)

جدول ۱: نتایج آزمون پایایی پرسشنامه

مقیاس	آلفای کرونباخ
نگرش کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۸۱۶
مدیریت کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۸۹۱
زیرساخت‌های کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۸۷۵
فرهنگ کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۹۰۴
عملکرد کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۹۱۱
پشتیبانی حاکمیت و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۹۳۲
چشم‌انداز کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۸۱۲
تفکر استراتژیک کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۹۲۳

برای محاسبه پایایی تحقیق در بخش کیفی، از بین مصاحبه‌های انجام‌گرفته، دو مصاحبه انتخاب گردید و هرکدام از آن‌ها در یک فاصله زمانی سه‌هفته‌ای توسط محقق کدگذاری شده‌اند. نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲: نتایج پایایی مصاحبه‌ها

ردیف	کد مصاحبه	تعداد واحدهای کدگذاری اول	تعداد واحدهای کدگذاری دوم	تعداد توافقات	پایایی باز آزمون
۱	M2	۲۰	۱۹	۱۸	۹۲٪
۲	M5	۲۵	۲۷	۲۳	۸۸٪
	کل	۴۵	۴۶	۴۱	۹۰٪

همان‌طور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود پایایی باز آزمون کدگذاری ۹۰ درصد می‌باشد و دارای پایایی می‌باشد. تحلیل داده‌ها در بخش کیفی در قالب کدگذاری‌های متداول (باز، محوری^۱ و انتخابی^۲ انجام شد. همچنین جهت تحلیل داده‌ها در بخش کمی از نرم‌افزارهای SPSS20 و Smart PLS استفاده گشت.

یافته‌ها

برای جمع‌آوری داده‌ها در بخش کیفی با ۱۸ نفر از اساتید و خبرگان در زمینه توسعه کارآفرینی مصاحبه شد. نتایج نشان داد ۳ نفر (۱۷٪) از مصاحبه‌شوندگان مرد و تعداد ۱۵ نفر (۸۳٪) از مصاحبه‌شوندگان زن بوده است. تعداد ۵ نفر (۲۸٪) از مصاحبه‌شوندگان دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و ۱۳ نفر (۷۲٪) از مصاحبه‌شوندگان دارای تحصیلات دکتری و بالاتر بوده است. تعداد ۲ نفر (۱۱٪) از مصاحبه‌شوندگان دارای سابقه ۵-۱۰ سال، ۵ نفر (۲۸٪) از مصاحبه‌شوندگان دارای سابقه کار ۱۰-۲۰ سال، و ۱۱ نفر (۶۱٪) از مصاحبه‌شوندگان دارای سابقه کار بیشتر از ۲۰ سال بوده است. تعداد پاسخ‌دهندگان در بخش کمی ۳۱۳ نفر بودند. تعداد ۲۴۱ نفر (۷۷٪) از پاسخ‌دهندگان مرد و ۷۲ نفر (۲۳٪) از پاسخ‌دهندگان زن بوده است. تعداد ۸۸ نفر (۲۸٪) از پاسخ‌دهندگان دارای سن ۳۰-

¹ Open Coding

² Axial Coding

³ Selective Coding

۴۰ سال و ۱۶۰ نفر (۵۱٪) از پاسخ‌دهندگان دارای سن ۴۱-۵۰ سال و تعداد ۶۵ نفر (۲۱٪) از پاسخ‌دهندگان دارای سن ۵۱ سال به بالا بوده است تعداد ۶۹ نفر (۲۲٪) از پاسخ‌دهندگان دارای مدرک کارشناسی، تعداد ۱۰۰ نفر (۳۲٪) از پاسخ‌دهندگان دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۱۴۴ نفر (۴۶٪) از پاسخ‌دهندگان دارای مدرک دکتری به بالا بوده است

تحلیل داده‌های کیفی در این مطالعه با روش تحلیل کیفی محتوا انجام شده است. مراحل شش‌گانه تحلیل محتوا در ادامه توضیح داده شده‌اند. برای اینکه محقق با عمق و گستره محتوایی داده‌ها آشنا شود لازم است که خود را در آن‌ها تا اندازه‌ای غوطه‌ور سازد. غوطه‌ور شدن در داده‌ها معمولاً شامل «بازخوانی مکرر داده‌ها» و خواندن داده‌ها به صورت فعال (یعنی جستجوی معانی و الگوها) است. در این مرحله، به شناسایی شاخص‌های تحقیق از متون مصاحبه مبادرت ورزیده می‌شود. مرحله دوم زمانی شروع می‌شود که محقق داده‌ها را خوانده و با آن‌ها آشنایی پیدا کرده است. این مرحله شامل ایجاد کدهای اولیه از داده‌ها است. نکته مهم این است که همه خلاصه داده‌ها کدگذاری شده و در قالب هر کد مرتب شده‌اند. در این مرحله، شاخص‌های مرتبط باهدف تحقیق، استخراج می‌گردد. در ادامه در مرحله جستجوی محتواها دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب محتواهای بالقوه، و مرتب کردن همه خلاصه داده‌های کدگذاری شده در قالب محتواهای مشخص است. نتایج نشان داد ۴۰ مفهوم اولیه استخراج شد.

شاخص‌های استخراج شده از متون مصاحبه‌ها، پس از تم‌بندی اولیه، مجدداً غربال شده و شاخص‌های اضافی یا فاقد ارزش لغوی در راستای ارائه الگوی پژوهش، حذف شدند. در ادامه در مرحله نام‌گذاری تم‌های اصلی و فرعی پژوهش شکل گرفته و برای هر دسته از کدهای استخراج شده از متون مصاحبه، مقوله‌ای مشخص در نظر گرفته شد.

جدول ۳: مقوله‌های اصلی و فرعی

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
نگرش کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	توفیق و استقلال‌طلبی
	اعتماد به نفس
	خلاقیت و نوآوری
	کنترل شخصی
	عزت نفس
	میل به موفقیت
	هوش هیجانی
	سبک مدیریتی سازمان
مدیریت کارآفرینی	تدوین استراتژی‌های کارآفرینی
	تسهیل قوانین جهت حمایت از توسعه کارآفرینی
	ارائه نوآوری در مدیریت
	تدوین اهداف کوتاه و بلندمدت مدیریتی
	تأمین منابع مالی سازمان
زیرساخت‌های کارآفرینی سازمان و آموزش فنی حرفه‌ای	تأمین تجهیزات و امکانات سازمان
	بهبود زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری
	انعطاف‌پذیری در برابر تغییرات سازمانی
	مهندسی مجدد زیرساخت‌های سازمانی
	فرهنگ سازمانی منعطف
استقرار فرهنگ کارآفرینی در سازمان	ایجاد سیستم تشویق و ترغیب کارآفرینی
	پذیرش ایده و طرح‌های نوین افراد
	فرهنگ عمل‌گرایانه افراد
مدیریت عملکرد کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	به‌روزرسانی تجهیزات فناورانه
	برگزاری دوره‌های آموزشی در حوزه کارآفرینی
	ایجاد سامانه اطلاعاتی جهت زمینه‌سازی کارآفرینی
	تخصیص منابع مورد نیاز در زمینه کارآفرینی
	ارزیابی عملکرد کارآفرینی در سازمان
پشتیبانی حاکمیتی	جذب تسهیلات دولتی
	سیاست‌های حمایتی دولت
	حمایت از کارآفرینان سازمان

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
چشم‌انداز کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	استراتژی‌های حاکمیتی
	تدوین راهبردهای کارآفرینی
	تدوین چشم‌انداز آینده‌نگر کارآفرینی
	سازمان‌دهی و شکل‌گیری کارآفرینی در سازمان
	تدوین سیاست‌های حمایت‌گرانه
تفکر استراتژیک کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	تدوین مأموریت‌های کارآفرینی
	میزان ریسک‌پذیری افراد
	ارائه طرح‌های نوآورانه
	ارتقاء مهارت و توانمندی‌های افراد
	ویژگی‌های شخصیتی افراد
	تشخیص و بهره‌برداری از فرصت‌ها

برای طراحی مدل اولیه توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی در بخش آموزش فنی حرفه‌ای از روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری استفاده شده است. ماتریس خود تعاملی ساختاری نخستین ماتریس در مدل‌سازی ساختاری-تفسیری است. از این ماتریس برای شناسایی روابط درونی شاخص‌ها مبتنی بر دیدگاه خبرگان استفاده می‌شود (جدول ۳).

جدول ۳: ماتریس خودتعاملی ساختاری (SSIM)

EP	EI	GS	EA	EC	EST	EM	EV	SSIM
O	A	A	X	O	X	V		EV
V	A	A	O	X	A			EM
V	A	A	X	V				EST
V	A	A	A					EC
V	A	A						EA
V	X							GS
V								EI
								EP

¹ Structural Self-Interaction Matrix(SSIM)

جدول ۴: ماتریس دریافتی متغیرهای پژوهش

EP	EI	GS	EA	EC	EST	EM	EV	RM
0	0	0	1	0	1	1	1	EV
1	0	0	0	1	0	1	0	EM
1	0	0	1	1	1	1	1	EST
1	0	0	0	1	0	1	0	EC
1	0	0	1	1	1	0	1	EA
1	1	1	1	1	1	1	1	GS
1	1	1	1	1	1	1	1	EI
1	0	0	0	0	0	0	0	EP

از آنکه ماتریس دسترسی اولیه به دست آمد، با وارد نمودن انتقال‌پذیری^۱ در روابط متغیرها، ماتریس دسترسی نهایی به دست می‌آید.

جدول ۵: ماتریس دسترسی نهایی متغیرهای پژوهش

EP	EI	GS	EA	EC	EST	EM	EV	TM
1*	0	0	1	1*	1	1	1	EV
1	0	0	0	1	0	1	0	EM
1	0	0	1	1	1	1	1	EST
1	0	0	0	1	0	1	0	EC
1	0	0	1	1	1	1*	1	EA
1	1	1	1	1	1	1	1	GS
1	1	1	1	1	1	1	1	EI
1	0	0	0	0	0	0	0	EP

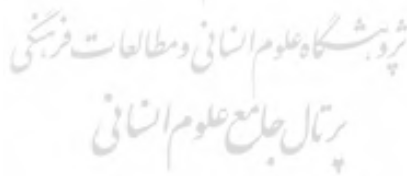
برای تعیین روابط و سطح‌بندی معیارها باید مجموعه خروجی‌ها و مجموعه ورودی‌ها برای هر معیار از ماتریس دریافتی استخراج شود.

¹ Transitivity

جدول ۶: مجموعه ورودی‌ها و خروجی‌ها برای تعیین سطح

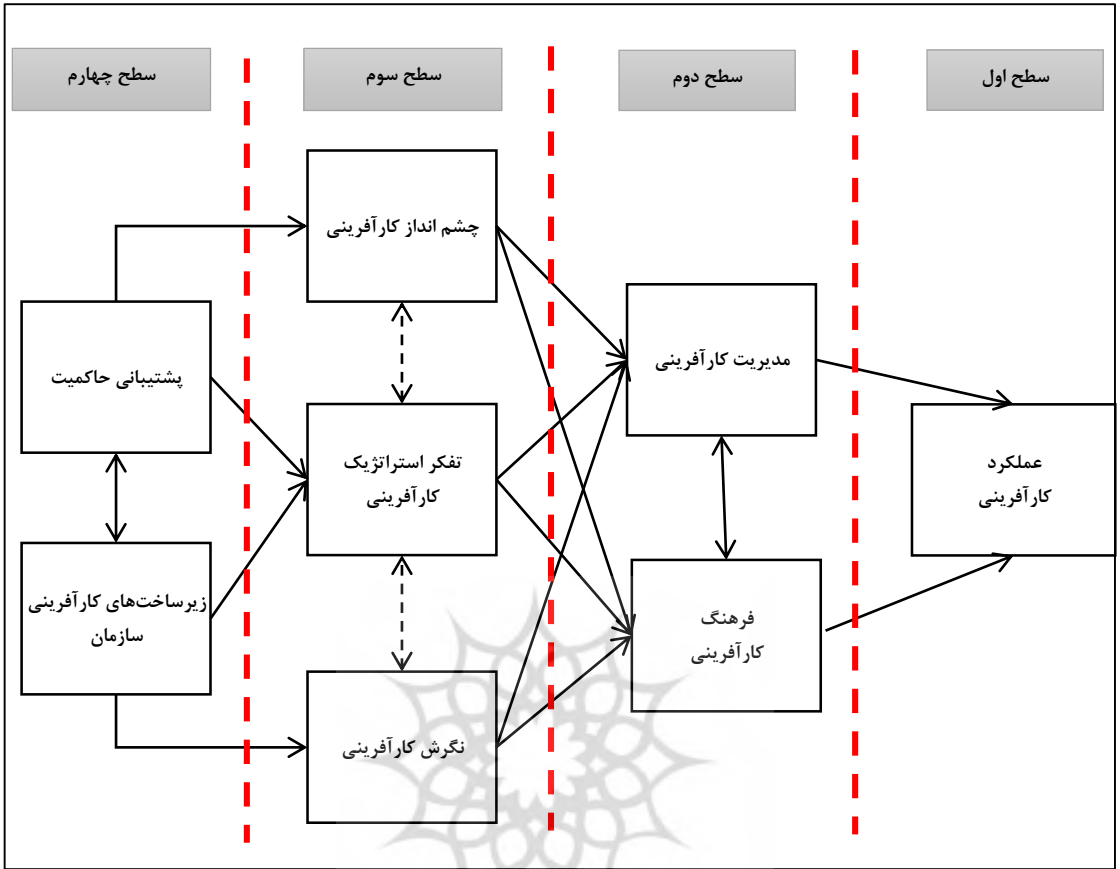
متغیره ۱	خروجی: اثرگذاری	ورودی: اثرپذیری	اشتراک
EV	EV,EM,EST,EC,EA,EP	EV,EST,EA,GS,EI	EV,EST,E A
EM	EM,EC,EP	EV,EM,EST,EC,EA,GS,EI	EM,EC
EST	EV,EM,EST,EC,EA,EP	EV,EST,EA,GS,EI	EV,EST,E A
EC	EM,EC,EP	EV,EM,EST,EC,EA,GS,EI	EM,EC
EA	EV,EM,EST,EC,EA,EP	EV,EST,EA,GS,EI	EV,EST,E A
GS	EV,EM,EST,EC,EA,GS,EI,E P	GS,EI	GS,EI
EI	EV,EM,EST,EC,EA,GS,EI,E P	GS,EI	GS,EI
EP	EP	EV,EM,EST,EC,EA,GS,EI,E P	EP

بنابراین متغیر عملکرد کارآفرینی^۱ در سطح نخست قرار دارد. متغیرهای مدیریت کارآفرینی^۲ و فرهنگ کارآفرینی^۳ در سطح دوم قرار دارد. متغیرهای چشم‌انداز کارآفرینی^۴، تفکر استراتژیک کارآفرینی^۵ و نگرش کارآفرینی^۶ در سطح سوم قرار دارند. متغیرهای پشتیبانی حاکمیت^۷ و زیرساخت‌های کارآفرینی^۸ در سطح چهارم قرار دارند. الگوی نهایی سطوح متغیرهای شناسایی شده در شکل (۱) نمایش داده شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

- 1 Entrepreneurship Performance (EP)
- 2 Entrepreneurship Management (EM)
- 3 Entrepreneurship Culture (EC)
- 4 Entrepreneurship Vision (EV)
- 5 Entrepreneurship Strategic Thinking (EST)
- 6 Entrepreneurship Attitude (EA)
- 7 Government support (GS)
- 8 Entrepreneurial Infrastructure (EI)

شکل ۱: سطوح روابط الگوی توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی در بخش آموزش فنی و حرفه‌ای برای تعیین معیارهای کلیدی قدرت نفوذ و وابستگی معیارها در ماتریس دسترسی نهایی تشکیل می‌شود. نمودار قدرت-وابستگی برای متغیرهای مورد مطالعه در جدول (۷) را نشان می‌دهد.

جدول ۷: قدرت نفوذ و میزان وابستگی متغیرها

سطح	قدرت نفوذ	میزان وابستگی	متغیرهای پژوهش
۳	۶	۵	چشم‌انداز کارآفرینی (EV)
۲	۳	۷	مدیریت کارآفرینی (EM)
۳	۶	۵	تفکر استراتژیک کارآفرینی (EST)
۲	۳	۷	فرهنگ کارآفرینی (EC)
۳	۶	۵	نگرش کارآفرینی (EA)
۴	۸	۲	پشتیبانی حاکمیت (GS)
۴	۸	۲	زیرساخت‌های کارآفرینی (EI)
۱	۱	۸	عملکرد کارآفرینی (EP)

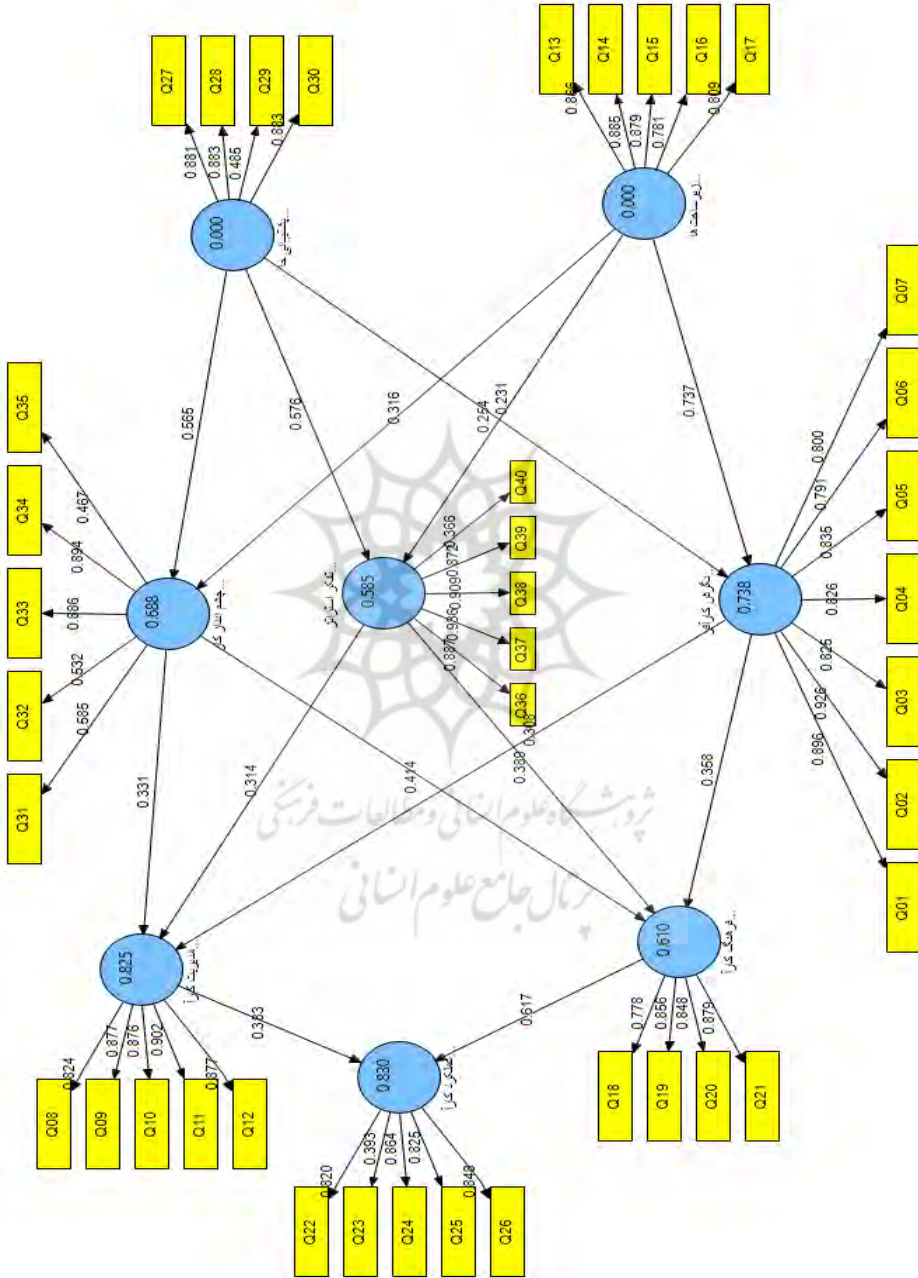
مدل بیرونی نشان می‌دهد گویه‌هایی که برای سنجش هر یک از عوامل اصلی در نظر گرفته شده است از اعتبار کافی برخوردار است. در این مطالعه از روش خودگردان سازی استفاده شده است که آماره t را به دست می‌دهد. مقدار بار عاملی در تمامی موارد از $0/5$ بزرگ‌تر است بنابراین گویه‌ها نقش مهمی در تبیین هریک از عوامل دارند. آماره t نیز در تمامی موارد از $1/96$ بیشتر به دست آمده است بنابراین بارهای عاملی مشاهده شده از نظر آماری معنادار هستند. (جدول ۸).

جدول ۸: اعتبار بیرونی سازه‌های نگرش کارآفرینی در بخش آموزش فنی و حرفه‌ای

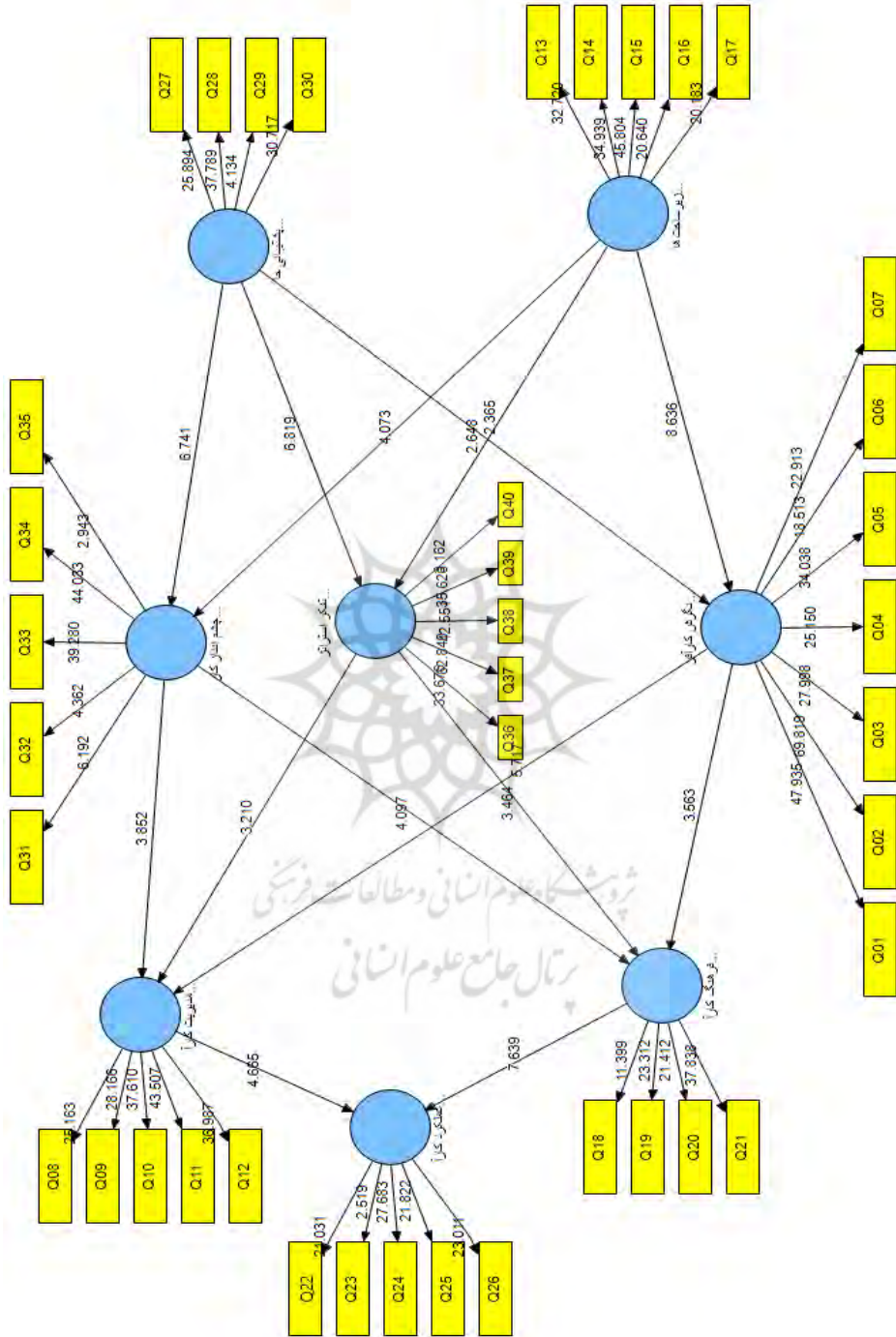
آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (CR)	AVE	سازه‌های اصلی
۰/۸۵۸	۰/۹۰۷	۰/۶۷۷	تفکر استراتژیک کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای
۰/۸۹۹	۰/۹۲۶	۰/۷۱۴	زیرساخت‌های کارآفرینی سازمان و آموزش فنی حرفه‌ای
۰/۸۱۳	۰/۸۷۴	۰/۵۹۵	مدیریت عملکرد کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای
۰/۸۶۱	۰/۹۰۶	۰/۷۰۸	فرهنگ کارآفرینی
۰/۹۲۱	۰/۹۴۰	۰/۷۶۰	مدیریت کارآفرینی
۰/۹۳۲	۰/۹۴۵	۰/۷۱۲	نگرش کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای
۰/۷۹۶	۰/۸۷۳	۰/۶۴۳	پشتیبانی حاکمیت
۰/۷۱۱	۰/۸۱۵	۰/۵۲۶	چشم‌انداز کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای

میانگین واریانس استخراج شده (AVE) بزرگ‌تر از $0/5$ است بنابراین روایی همگرا وجود دارد. آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگ‌تر از $0/7$ بوده بنابراین پایایی مورد تأیید است. مقدار پایایی ترکیبی (CR) نیز بزرگ‌تر از AVE است و در تمامی موارد از آستانه $0/7$ بزرگ‌تر است.

مدل کلی پژوهش در شکل (۲) نمایش داده شده است. در این مدل که خروجی نرم افزار Smart PLS است خلاصه نتایج مربوط به بار عاملی استاندارد متغیرها ارائه شده است. آماره t و مقدار بوت استرایپینگ برای سنجش معناداری روابط نیز در شکل های (۲) و (۳) آمده است.

شکل ۲: مدل‌سازی معادلات ساختاری در حالت تحلیل مسیر با روش حداقل مربعات جزئی

شکل ۳: مدل‌سازی معادلات ساختاری در حالت آماره t با روش حداقل مربعات جزئی مطابق شکل ۲ و ۳ سازه‌های اصلی مدل اولیه نگرش کارآفرینی، تفکر استراتژیک کارآفرینی، زیرساخت‌های کارآفرینی، مدیریت عملکرد کارآفرینی، چشم‌انداز کارآفرینی سازه‌های فرعی جهت ارائه مدل مدیریت کارآفرینی و آموزش‌های فنی حرفه‌ای، فرهنگ کارآفرینی و آموزش‌های فنی حرفه‌ای و پشتیبانی حاکمیت می‌باشند. نتایج برآمده از مدل ساختاری نشان می‌دهد که آموزش‌های فنی حرفه‌ای با فرهنگ کارآفرینی با توجه به ضریب $0/617$ و آزمون t ، $0/7/639$ ارتباط مثبت و معنی‌دار و قوی دارد. همچنین نگرش کارآفرینی و مدیریت عملکرد رابطه معنی‌دار و قوی با توسعه کارآفرینی دارد و زیرساخت‌ها و تفکر استراتژیک کارآفرینی ارتباط متوسطی با توسعه کارآفرینی دارد. همچنین چشم‌انداز کارآفرینی با توسعه کارآفرینی و آموزش‌های فنی حرفه‌ای ارتباط قوی و معنی‌داری دارند و از طرفی آموزش‌های فنی حرفه‌ای ارتباط متوسط با پشتیبانی حاکمیت دارد.

جدول ۸: مقادیر روایی متقاطع افزونگی و اشتراکی

سازه‌های اصلی	ضریب تشخیص	روایی متقاطع اشتراکی	روایی متقاطع افزونگی
تفکر استراتژیک کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۵۸۵	۰/۳۲۴	۰/۲۸۸
زیرساخت‌های کارآفرینی سازمان و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۰	۰/۳۶۱	۰/۳۲۵
مدیریت عملکرد کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۸۳۰	۰/۲۴۲	۰/۲۰۶
فرهنگ کارآفرینی	۰/۶۱۰	۰/۳۵۵	۰/۳۱۹
مدیریت کارآفرینی	۰/۸۲۵	۰/۴۰۷	۰/۳۷۱
نگرش کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۷۳۸	۰/۳۵۹	۰/۳۲۳
پشتیبانی حاکمیت	۰/۰	۰/۲۹۰	۰/۲۵۴
چشم‌انداز کارآفرینی و آموزش فنی حرفه‌ای	۰/۶۸۸	۰/۱۷۳	۰/۱۳۷

برای روایی متقاطع افزونگی و اشتراکی، اعداد مثبت نشان‌دهنده کیفیت مناسب مدل هستند. همان‌طور که در جدول (۸) قابل مشاهده است این مقادیر برای تمامی سازه‌های پژوهش مثبت به دست آمده است. همچنین مقادیر متغیرها عموماً در رنج ۰/۱۵ تا ۰/۳۵ یا بزرگ‌تر از ۰/۳۵ به دست آمده است. بنابراین قدرت پیش‌بینی سازه‌های پژوهش به صورت متوسط تا قوی برآورد می‌شود.

مهم‌ترین شاخص برازش مدل در تکنیک حداقل مجذورات جزئی شاخص GOF است

$$\text{میانگین مقادیر شاخص ضریب تعیین } (R^2) = 0.713$$

$$\text{میانگین مقادیر شاخص افزونگی (Communality)} = 0.314$$

$$\text{GOF} = \sqrt[2]{0.713 \times 0.314} = 0.473$$

شاخص GOF برابر ۰/۴۷ به دست آمده است بنابراین مدل از برازش مطلوبی برخوردار است.

نتیجه گیری

شاخص‌های توسعه کارآفرینی با رویکرد نهادی با استفاده از روش دلفی تعیین رتبه‌بندی شده است. در این روش ابتدا کارشناسان، معیارها را به ترتیب اهمیت مرتب کرده‌اند. مهم‌ترین معیار ابتدا قرار می‌گیرد و امتیاز یک را می‌گیرد. در نهایت شاخص‌های توسعه کارآفرینی بر اساس مقادیر متوسط اهمیت نسبی رتبه‌بندی شده‌اند. نتایج نشان داد، شاخص تفکر استراتژیک کارآفرینی با وزن ۰/۱۴۱ در رتبه نخست قرار دارد. شاخص فرهنگ کارآفرینی با وزن ۰/۱۳۱ در رتبه دوم قرار دارد. شاخص مدیریت کارآفرینی با وزن ۰/۱۲۳ در رتبه سوم قرار دارد. شاخص زیرساخت‌های کارآفرینی سازمان با وزن ۰/۱۰۲ در رتبه چهارم قرار دارد. شاخص عملکرد کارآفرینی با وزن ۰/۰۹۹۵ در رتبه پنجم قرار دارد.

مدل بیرونی نشان می‌دهد گویه‌هایی که برای سنجش هر یک از عوامل اصلی در نظر گرفته شده است از اعتبار کافی برخوردار است. قدرت رابطه بین عامل‌ها (متغیرهای پنهان) و گویه‌ها (متغیرهای قابل مشاهده) به وسیله بار عاملی نشان داده می‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

جدول ۹: خلاصه نتایج آزمون تحقیق

نتیجه	آماره t	بار عاملی	متغیر وابسته	متغیر مستقل
تائید	۶/۷۴۱	۰/۵۶۵	چشم‌انداز کارآفرینی	پشتیبانی حاکمیت
تائید	۶/۸۱۹	۰/۵۷۶	تفکر استراتژیک کارآفرینی	پشتیبانی حاکمیت
تائید	۲/۶۴۸	۰/۲۵۴	نگرش کارآفرینی	پشتیبانی حاکمیت
تائید	۴/۰۷۳	۰/۳۱۶	چشم‌انداز کارآفرینی	زیرساخت‌های کارآفرینی سازمان
تائید	۲/۳۶۵	۰/۲۳۱	تفکر استراتژیک کارآفرینی	زیرساخت‌های کارآفرینی سازمان
تائید	۸/۶۳۶	۰/۷۳۷	نگرش کارآفرینی	زیرساخت‌های کارآفرینی سازمان
تائید	۳/۸۵۲	۰/۳۳۱	مدیریت کارآفرینی	چشم‌انداز کارآفرینی
تائید	۳/۲۱۰	۰/۳۱۴	مدیریت کارآفرینی	تفکر استراتژیک کارآفرینی
تائید	۵/۷۱۷	۰/۳۰۸	مدیریت کارآفرینی	نگرش کارآفرینی
تائید	۴/۰۹۷	۰/۴۱۴	استقرار فرهنگ کارآفرینی در سازمان	چشم‌انداز کارآفرینی
تائید	۳/۴۶۴	۰/۳۸۹	استقرار فرهنگ کارآفرینی در سازمان	تفکر استراتژیک کارآفرینی
تائید	۳/۵۶۳	۰/۳۵۶	استقرار فرهنگ کارآفرینی در سازمان	نگرش کارآفرینی
تائید	۴/۶۶۵	۰/۳۸۳	عملکرد کارآفرینی	مدیریت کارآفرینی
تائید	۷/۶۳۹	۰/۶۱۷	عملکرد کارآفرینی	استقرار فرهنگ کارآفرینی در سازمان

در نهایت برآزش مدل بیرونی مورد بررسی قرار گرفته است. مهم‌ترین شاخص برآزش مدل در تکنیک حداقل مجذورات جزئی شاخص GOF است. شاخص GOF برابر ۰/۴۷ به دست آمده است بنابراین مدل از برآزش مطلوبی برخوردار است.

با توجه به نتایج سبک‌های مدیریت مشارکتی، تحول‌آفرین و کارآفرینی چندان مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و این در حالی است که سبک مدیریت و رهبری یکی از عواملی است که می‌تواند تأثیرات مهمی در شکل‌گیری و پرورش رفتارهای کارآفرینی در سازمان‌ها داشته باشد. بنابراین، توجه به ابعاد و شاخص‌های مدیریت و رهبری تحول‌آفرین و کارآفرینی از ضرورت بالایی در سازمان‌های ایران برخوردار است و نیازمند توجه بیشتری است. محدودیت قابل‌ملاحظه پژوهش عدم شناسایی

متغیرهایی است که به دلایل مختلف در افراد مورد مطالعه قابل شناسایی نبودند که مشارکت کنندگان به دلایلی نتوانسته‌اند به آن‌ها اشاره کنند و یا برایشان قابل درک نبوده و از دیدشان پنهان مانده است. پیشنهادهای اجرایی تحقیق

بسیاری از پاسخگویان اظهار داشتند که نیروی کار سازمان‌هایشان از قابلیت‌ها و توانمندی‌های قابل توجهی برخوردارند اما مشکل اصلی، عدم استفاده از نیروها در مکان مناسب و منطبق با توانمندی‌های افراد می‌باشد. نکته بسیار مهم دیگر، نمره پایینی است که نیروی کار سازمان در خصوص ویژگی‌هایی همچون ریسک‌پذیری، پذیرش تغییر و استقبال از چالش‌ها کسب کردند. با توجه به اینکه این ویژگی‌ها، از خصوصیات اصلی افراد کارآفرین محسوب می‌شود، لذا بایستی بیشتر مورد توجه قرار گرفته و پرورش یابند.

سبک‌های مدیریت مشارکتی، تحول‌آفرین و کارآفرینی چندان مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و این در حالی است که سبک مدیریت و رهبری یکی از عواملی است که می‌تواند تأثیرات مهمی در شکل‌گیری و پرورش رفتارهای کارآفرینی در سازمان‌ها داشته باشد. بنابراین، توجه به ابعاد و شاخص‌های مدیریت و رهبری تحول‌آفرین و کارآفرینی از ضرورت بالایی در سازمان‌های ایران برخوردار است و نیازمند توجه بیشتری است.

ضعف فرهنگ کار تیمی و مقاومت‌های شدید در برابر تغییرات از جمله مهم‌ترین نارسایی‌ها در زمینه فرهنگ کارآفرینی در سازمان‌های مورد مطالعه به شمار می‌آیند و از آنجاکه این دو شاخص از ویژگی‌های اصلی فرهنگ سازمانی کارآفرینی می‌باشند لذا باید مورد توجه بیشتری قرار گیرند.

یکی از عوامل مهم و تعیین‌کننده محیطی سازمان‌ها، حاکمیت و فعالیت‌های آن است. مداخله‌های سیاسی، ضعف در شایسته‌سالاری، پیچیده بودن و عدم شفافیت قوانین و مقررات و همچنین دست و پاگیر بودن برخی از آن‌ها از جمله مهم‌ترین مشکلات در این زمینه به شمار می‌آیند. البته بایستی توجه داشت این پژوهش در قلمرو سازمان‌های دولتی به انجام رسید و مشکلات ذکر شده بسیار ملموس‌تر از بخش خصوصی است. بررسی سیاست‌ها استراتژی‌ها و فعالیت‌های سایر سازمان‌هایی که به نوعی در حوزه فعالیت سازمان قرار دارند و ارتباط و تعامل بلندمدت و اثربخش با سایر

حوزه‌های مرتبط با فعالیت‌های سازمان از جمله مهم‌ترین اقداماتی است که سازمان‌ها می‌توانند در این خصوص انجام دهند.

پیشنهادهایی برای تحقیق‌های آتی

بررسی مدل عمیق‌تر روابط توسعه کارآفرینی با استفاده از روش تحقیق مورد کاوی چندگانه^۱.

محاسبه ضرایب اهمیت هر یک از عوامل با یک رویکرد کمی نظیر فرایند تحلیل شبکه‌ای^۲.

طراحی مدل مفهومی پژوهش با استفاده از رویکرد تحلیل عاملی اکتشافی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

---

^۱Multiple case studies

^۲Analysis Network process

منابع

بدیع زاده، علی؛ علیزاده مجده، امیررضا؛ شاهین، رضا. (۱۳۹۵). تبیین رابطه فرهنگ و رفتار کارآفرینانه مدیران در شرکت های واردکننده خودروی کشور، نخستین کنفرانس بین المللی پارادایم های نوین مدیریت هوشمندی تجاری و سازمانی، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.

رجبی دازینی، سمیه؛ رباطی، فاطمه السادات. (۱۳۹۷). بررسی رابطه یادگیری سازمانی و کارآفرینی با عملکرد شغلی کارکنان اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری شهرستان کرمان، ششمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین

صفری جعفر لو، حمیدرضا؛ قربانی، محمدحسین؛ زارعیان، حسین. (۱۳۹۶). مدل یابی تاثیر هوش معنوی و توسعه کارآفرینی، بر قصد کارآفرینی در دانشجویان علوم ورزشی، دومهنامه مطالعات مدیریت ورزشی ۹ (۴۶)

عباسی، حمیدرضا؛ حسینی نیا، غلامحسین. (۱۳۹۷). ویژگی های دولت کارآفرین و کارکردهای موثر آن در توسعه ی رفتار کارآفرینی در راستای اقتصاد مقاومتی، پنجمین کنفرانس ملی پژوهشهای کاربردی در مدیریت و حسابداری، تهران، انجمن مدیریت ایران

Alexander Gloss, Jeff M. Pollack, M.K. Ward,(2017),A risky shift? An exploration of the measurement equivalence of entrepreneurial attitudes and entrepreneurial orientation across socioeconomic gradients,Journal of Business Venturing Insights,V 7,P.P 32-37,ISSN 2352-6734

Brownhilder Ngek Neneh,(2019).From entrepreneurial alertness to entrepreneurial behavior: The role of trait competitiveness and proactive personality, Personality and Individual Differences,V 138,P.P 273-279,ISSN 0191-8869

Hechavarria, D.M. (2015). The impact of culture on national Prevalence rates of social and commercial entrepreneurship International Entrepreneurship and Management Journal,P.P1-28.

Lincoln Brown, Mark Packard, Per Bylund,(2018),Judgment, fast and slow: Toward a judgment view of entrepreneurs' impulsivity,Journal of Business Venturing Insights,V 10,ISSN 2352-6734

Louise Manning, Patricia Parrott, (2017) "The impact of workplace placement on Martin.J.Organization and Time Management Newyork: McGraw- Hill.

Mercy Ejovwokeoghene Ogbari, Maxwell Ayodele Olokundun, John Uzuegbunam, David Taiwo Isiafwe, Julie Enamen Ilogho, James Nwonye Obi, Chinonye Love Moses,(2018),Data on entrepreneurship education and entrepreneurial performance of aspiring entrepreneurs in selected Nigerian universities,Data in Brief,V 20,P.P 108-112,ISSN 2352-3409

Miguel Tavares-Gärtner, Paulo J. Pereira, Elísio Brandão,(2018),Optimal contingent payment mechanisms and entrepreneurial financing decisions,European Journal of Operational Research,270(3).P.P 1182-1194,ISSN 0377-2217

Podsakoff PM, MacKenzie SB, Podsakoff NP.(2016) Recommendations for Creating Better Concept Definitions in the Organizational, Behavioral, and Social Sciences. Organizational Research Methods. 2016 Jan 14:1094428115624965.

Robert A. Baron, Jintong Tang, Zhi Tang, Yuli Zhang,(2018),Bribes as entrepreneurial actions: Why underdog